

Bjergvipstjertens (*Motacilla cinerea*) udbredelse som ynglefugl i Danmark

Af
OLE HAVE JØRGENSEN

(With a Summary in English: *The Distribution of the Grey Wagtail (Motacilla cinerea) as a Breeding Bird in Denmark.*)

Der har aldrig tidligere været foretaget nogen samlet undersøgelse af Bjergvipstjertens (*Motacilla cinerea*) forekomst som ynglefugl i Danmark, kun findes der mindre artikler berørende sider af artens ynglebiologi og lokale udbredelse, f.eks. H. MEINHARDT 1935, P. SKOVGÅRD bd. 4 1941; C. J. WITTRUP-JENSEN bd. 4 1941 og J. RABØL 1962.

Efter at have stiftet bekendtskab med ar-

ten og fundet, at litteraturens behandling af den iøvrigt er sparsom, foretog jeg i årene 1965–1969 en undersøgelse af artens udbredelse i Danmark med særligt henblik på yngleudbredelse og forekomst om vinteren.

Nærværende arbejde behandler kun yngleudbredelsen, idet der endnu ikke foreligger tilstrækkelige oplysninger om vinterudbredelsen.

INDSAMLINGSMETODER

Som nævnt påbegyndtes undersøgelsen i 1965, og i det første år undersøgtes Vejleegnen. Resultatet i form af et kort offentliggjordes i Feltornithologen (PREUSS 1966) sammen med en opfordring til foreningens medlemmer om at indsende iagttagelser af arten.

Yderligere opfordringer er udsendt i »Meddelelser fra Dansk Ornithologisk Forening«, Ferskvandsfiskeribladet, Rundt i Verden, Natur & Ungdom og et par dagblade.

Dansk Ornithologisk Forenings medlemmer er holdt løbende orienteret om undersøgelsen via Feltornithologen (JØRGENSEN 1967 og 1968).

Det var fra starten tanken, at undersø-

gelsen skulle afsluttes med et forsøg på en mere nøjagtig kortlægning af artens nuværende danske udbredelsesområde, og i 1969 fandt jeg tidspunktet for en sådan kortlægning passende, idet jeg ikke mente at kunne nå længere ad de hidtil benyttede kanaler.

De allerede indsamlede oplysninger viste ingen yngleforekomster vest for isens hovedstilstandslinie, og jeg valgte derfor at lade denne danne vestgrænse for optællingen i Jylland. Det ville naturligvis have været ønskeligt med en tilsvarende undersøgelse af Fyn og Sjælland, men det tillod tiden desværre ikke. Andre ornithologer har dog besøgt flere lokaliteter i disse områder, således at det samlede antal under-

søgte lokaliteter i sommeren 1969 udgør 230 (se fig. 1). Heraf har jeg selv besøgt 204, alle i Jylland.

Lokaliteterne udvalgte på målebordsblade (1:20.000), hvor Bjergvipstjertens ynglelokaliteter, vandmøller og dambrug, fremtræder tydeligt. Områderne undersøgte i perioden fra 25. april til 20. maj, hvor fuglens aktivitet erfaringsmæssigt er ret høj.

På et kartotekskort noterede jeg for hver lokalitet dato, vandløbets navn, bredde, dybde og hvorvidt det var forurenet, omgivende biotop, forekomst af Bjergvipstjert og en liste over andre på stedet iagttagne arter. Som ynglelokaliteter er kun angivet lokaliteter, hvor arten er fundet med rede eller unger, eller hvor voksne fugle er set med føde i næbbet.

Det viste sig ved undersøgelsen, at sten med mange ekskrementer (som det er kendt hos Vandstær (*Cinclus cinclus*)) i sommertiden må betragtes som et indirekte bevis på tilstedeværelsen af Bjergvipstjert, og lokaliteter, hvor kun sådanne »ekskrementsten« er konstateret, indgår som »formodentlig beboede lokaliteter«, idet ingen Vandstære konstateredes.

Det her fremlagte materiale er således fremkommet ved litteraturstudier, oplysninger fra andre ornithologer og egne undersøgelser, og i det følgende skal gives en oversigt over undersøgelsens resultat. På

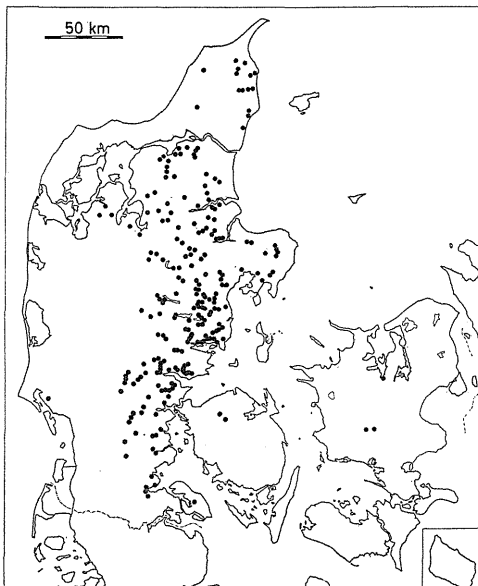

Fig. 1. Lokaliteter undersøgt i 1969.

Fig. 1. Localities investigated in 1969.

fig. 2-5 er forekomsterne siden første ynglefund i 1923 indført, idet der er foretaget en inddeling i 4 tidsperioder, 1923-1939, 1940-1959, 1960-1968 og 1969.

En samlet oversigt over ynglelokaliteterne vil ikke blive offentliggjort i denne artikel, som det tidligere har været sædvane ved faunistiske undersøgelser, men forfatteren og faunistisk udvalg har lister over disse lokaliteter.

YNGLEUDBREDELSEN I DANMARK FØR OG NU

I 1923 fandtes Bjergvipstjerten ynglende for første gang i Danmark (BARFOED 1925), og denne forekomst falder sammen med en almindelig udvidelse af artens yngleområde i den pågældende periode. I 1916 ynglede den for første gang i Sverige (SALOMONSEN 1963) og i 1919 for første gang i Norge (HAFTORN, i trykken p. 1069). Endnu bedre overensstemmelse findes ved at benytte oplysninger fra lokalkendte på den af BARFOED fundne lokalitet, idet disse an-

giver, at fuglen skulle have ynglet på stedet siden 1918 (BARFOED 1925).

Bjergvipstjertens indvandring er iøvrigt beskrevet af SALOMONSEN (1930) og SKOVGÅRD (Bd. 4, p. 161), og skal ikke omtales nærmere her.

Efter det første ynglefund i 1923 fandtes arten ret hurtigt ynglende flere steder i Østjylland og på en enkelt fynsk lokalitet. Fig. 2 viser alle sikre ynglefremkomster indtil 1939, og af disse stammer 6 fra

før 1930. I denne periode, hvor arten havde nyhedens interesse, findes mange mindre meddelelser og kortere artikler om udbredelsen, og fig. 2 giver derfor sikkert et udmærket billede af udbredelsen i denne periode.

Fig. 3 viser yngleforekomster i perioden 1940–1959. Der findes påfaldende få oplysninger sammenlignet med fig. 2 og 4, men forklaringen skal sikkert søges i dels en mindre interesse for arten og dels at bestanden i de strenge vintre 1939–41 fik et knæk, som det tog tid at forvinde. Der findes positive oplysninger om artens forsvinden ved Odder (JESPERSEN 1941) og umiddelbart syd for grænsen ved Slesvig (JØRGENSEN 1943). Det er dog givet, at Bjergvipstjerten har været mere almindelig i denne periode, end kortet giver udtryk for, men den geografiske udbredelse har sikkert ikke adskilt sig fra udbredelsen vist på fig. 2.

Fig. 4 viser yngleforekomster i perioden 1960–1968. Det forøgede antal forekomster skal ses i lyset af den øgede kommunikation mellem ornithologerne og den intensive undersøgelse, der er foretaget siden 1965. Desværre findes ingen tal, der viser, hvilken indflydelse den strenge vinter 1962

–1963 havde på bestanden, men i England har SHARROCK (1969) påvist, at den engelske bestand gik stærkt tilbage, men samme forfatter viser, at bestanden allerede i 1967 er ved at nå op på det tidligere niveau.

Da sådanne oplysninger mangler fra Danmark, er det svært at sige, hvorvidt den fremgang, der har været at konstatere, i hvert fald ved Vejle, er udtryk for en reel fremgang eller blot er en udfyldning af lokaliteter, der blev forladt i vinteren 1962–63. Det drejer sig ganske vist kun om en fremgang fra 12 par i 1965 til 16–17 par i 1969 ved Vejle Å's vandløbssystem, men når man betænker, at alle områdets lokaliteter nu er ved at være beboet, er fremgangen alligevel af betydning.

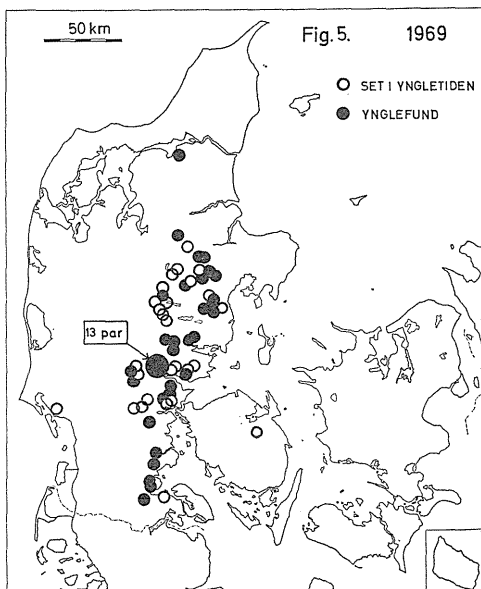
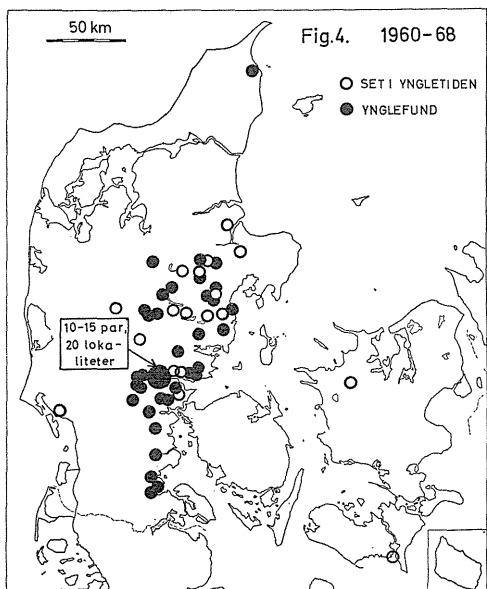
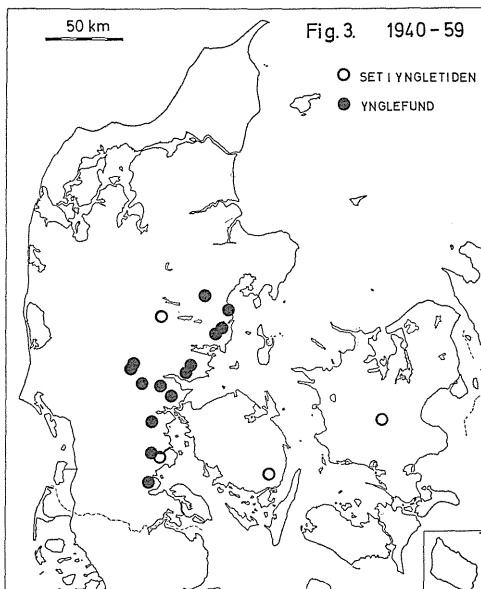
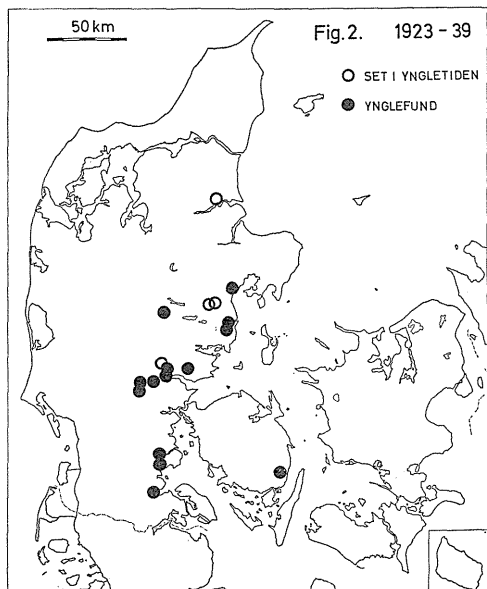
Det er værd at notere sig, at udbredelsesområdet ikke er blevet udvidet af betydning, selvom der er fremkommet så mange nye oplysninger.

Fig. 5. viser resultatet af den i indledningen omtalte kortlægning af yngleudbredelsen foretaget i 1969. Af 79 tidligere kendte ynglelokaliteter besøgte 69, og her fandtes arten ynglende på 29, mens enlige fugle sås på 9. Desuden fandtes arten ynglende på 14 nye lokaliteter, mens enlige fug-

År	Dato	Antal	Lokalitet	Litt. henv.
1878	13.11.	1 ♂	N. f. København	WINGE 1890
1881 ¹⁾	pr. 6.	2 par	Meilø, Fynshoved	LÜTKEN 1885
1887 ²⁾	0.5.	1 ♂	Næstved Bymark	BÅGØ et al. 1893
1888–89 ³⁾	0.5.	1 par	Vormark Mølle	WITTRUP JENSEN, bd. 4
1906	14.3.	1 ♂	Trelde Næs, Lillebælt	WINGE 1907
1906	13.9.	1 juv.	Lunderskov	WINGE 1907
1907 ⁴⁾	3.10.	1	Hammeren, Bornholm	SEIER 1932
1910	28.3.	»nogle få«	Almindingen, Bornh.	D.O.F.T. 1911, p. 145
1917	8.5.	1	Bryrupegnen	SKOVGÅRD, bd. 1
1919	11.9.	1 ♂	Ågård, Kolding	HØRRING 1920

Tabel 1. Alle offentliggjorte forekomster af Bjergvipstjerten indtil første ynglefund i 1923. Desværre kan 1), 2), 3) og 4) vanskeligt eller ikke anerkendes, 1) og 2) fordi der kan være tale om forveksling med Nordlig Gul Vipstjert (*Motacilla flava thunbergii*), biotop og tidspunkt taget i betragtning, 3) fordi der ikke foreligger nogen sikker dokumentation og 4) fordi iagttagelsesbetingelserne er for dårlige (fuglen set på ruderne af Hammerfyret), og forveksling med andre gule vipstjerner er sandsynlig.

Table 1. shows all published records before 1. breeding record in 1923. 1), 2), 3) and 4) cannot be accepted as documentation in these cases are not satisfactory and opens the possibility of confusion with other yellow wagtails.

Figs. 2-5. De indsamlede oplysninger om Bjergvipstjertens forekomst i 4 perioder: Fig. 2 1923-39, Fig. 3 1940-59, Fig. 4 1960-68, Fig. 5 1969.

Figs. 2-5: The distribution of the Grey Wagtails in Denmark in four periods: Fig. 2 1923-39, Fig. 3 1940-59, Fig. 4 1960-68, Fig. 5 1969.

le sås på andre l. l. Resultatet af kortlægningen blev således mindst 43 sikre ynglepar og 20 lokaliteter, hvor arten iagttoges under omstændigheder, der ikke umiddelbart indicerede ynglen.

Sammenlignes fig. 4 og 5, fremgår det tydeligt, at Bjergvipstjertens geografiske udbredelse stadig indskrænker sig til det østlige og sydlige Jylland med enkelte isolerede forekomster uden for dette område (Nibe og Frederikshavn), og den mulighed, der tidligere stod åben, nemlig at udbredelseskortet i højere grad var udtryk for ornithologernes aktivitet end for fuglene udbredelse, skulle nu være fjernet, idet man ved sammenligning mellem fig. 5 og fig. 1 ser, at også et stort antal lokaliteter uden for yngleområdet er blevet besøgt.

På de lokaliteter, hvor jeg traf Bjergvipstjerten, eller hvor lokaliteten så velegnet ud, talte jeg så vidt muligt med lokalkendte, for om muligt ad denne vej at få oplysninger, som jeg ellers ikke kunne skaffe mig, og jeg havde her lejlighed til at møde mange ornithologisk interesserede, som kendte arten. Mange kunne både forevise dens nuværende og tidligere redesteder,

og flere kunne huske, hvornår den første gang ynglede på den pågældende lokalitet. De oplysninger, jeg indsamlede på denne måde viser, at arten må være i fremgang, idet den er begyndt at optræde som fast ynglefugl på mange nye lokaliteter i løbet af de sidste 10 år.

Det er nærliggende at fremkomme med et overslag over den danske Bjergvipstjertbestands størrelse på grundlag af de i 1969 indsamlede oplysninger. Det er givet, at de 43 sikre ynglepar ikke er de eneste. Også flere af de nævnte 20 lokaliteter er sikkert ynglelokaliteter, og endelig må man regne med, at ikke alle par er blevet optalt, enten fordi de ikke er blevet set på lokaliteterne eller fordi lokaliteterne ikke er blevet besøgt. Selvom det nøjagtige tal således ikke kan opgives, vil et tal i størrelsesordenen 60–75 par sikkert ligge nær det faktiske tal.

Under alle omstændigheder er det talmateriale, der er indsamlet i 1969, et udmærket grundlag for en eventuel bestandsvurdering ved en fremtidig kortlægning af artens udbredelse.

BJERGVIPSTJERTENS BIOTOPVALG

En fugl med en så begrænset udbredelse som Bjergvipstjerten må naturligt nok stille ganske særlige krav til ynglebiotopen. I Danmark gør der sig endvidere det særlige gældende, at der ikke findes de stærktstrømmende vandløb og det klippefulde terræn, som er karakteristisk, både i Centraleuropa og i den øvrige del af Skandinavien, for Bjergvipstjertens forekomst i disse områder.

Arten er også i Danmark knyttet til rindende vand, og i forbindelse hermed især til vandmøller og dambrug. Hvilke forhold der iøvrigt har betydning for arten, er det vanskeligt endnu at udtale sig om, idet det materiale, der indsamledes i 1969, endnu ikke er tilstrækkeligt til en bearbejdning.

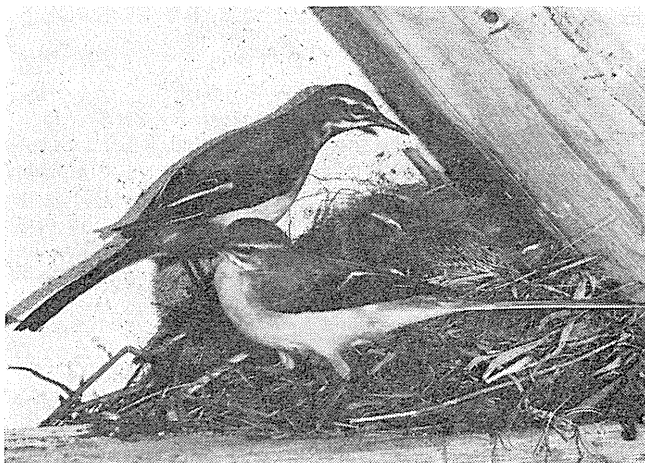
Det fremgår dog allerede nu, at en vigtig forudsætning for Bjergvipstjertens forekomst er, at der er mange, gerne høje, træer omkring lokaliteten, og arten sætter sig i modsætning til de andre vipstjerter yderst villigt i træer og buske.

Endvidere er der som regel stillestående vand ved eller i nærheden af ynglelokaliteten, og i hvert fald tyder ikke meget på, at strømhastigheden har afgørende betydning.

Det har vist sig, at arten tåler megen menneskelig færden på ynglelokaliteten. Enkelte lokaliteter er omdannet til restauranter el. lign., men den hermed forbundne færdsel generer ikke fuglene. Mange steder, hvor der er mulighed for det, tilbringer fuglen også en del tid med at fou-

Fig. 6. Bjergvipstjert han og hun ved rede med store unger, maj 1968, Knabberup, Vejle. (C. J. JUNGE og E. LÜTKEN fot.)

Fig. 6. Grey Wagtails at the nest. May 1968, Knabberup, Vejle.

ragere på græsplæner, i blomsterbede, på hustage og lignende.

Bjergvipstjerten udviser en forbløffende konservatisme i valg af ynglelokalitet, således har flere lokaliteter været beboet i 30–40 år, og mange i 10–15 år. Dette forhold har sikkert været med til at sikre, at arten dels har kunnet kolonisere landet med nogle få par og alligevel etablere en fast ynglebestand, og dels har kunnet opretholde en fast ynglebestand af den førnævnte lille størrelsesorden.

At andre faktorer end de oven for nævnte spiller ind ved Bjergvipstjertens valg af ynglelokalitet ligger klart, idet de nævnte forudsætninger også skulle være at finde på øerne; på Sjælland forekommer arten endda om vinteren, og den ornithologiske aktivitet er meget høj. Alligevel findes kun 1 usikker yngleangivelse fra 1949. Hvilke forhold, der her influerer, er det ikke muligt at udtale sig om, men måske vil en fortsat fremgang i den jydsk bestand med tiden medføre en kolonisation af øerne.

At situationen skulle gå i retning af den af LÖPPENTHIN (1967) beskrevne, at: »... fuglene kun kan trives, så længe mennesket udnytter vandkraften,« anser jeg for yderst usandsynligt, og i hvert fald ville jeg selv være varsom med at udtale

mig så kategorisk om en art, hvis levevis er så utilstrækkeligt kendt som Bjergvipstjertens.

I appendix 1 findes en liste over alle, der har været behjælpelige med at indsende oplysninger i forbindelse med denne undersøgelse, idet jeg gerne vil takke alle for deres medvirken. Seminarielektor E. TORP PEDERSEN, Jelling, takkes for udfærdigelse af en litteraturliste og mange gode diskussioner. Universitetsadjunkt N. O. PREUSS takkes for at have givet mig adgang til Faunistisk Kartoteks materiale og for mange gode råd. Professor H. M. THAMDRUP, Århus Universitet, takkes for at have givet mig adgang til diverse faciliteter på Naturhistorisk Museum, Århus. Det Iapetus Steenstrupske Legat takkes for en legatportion til hjælp ved undersøgelsen i 1969, og for yderligere økonomisk støtte takkes skoleinspektør SVEND JØRGENSEN, Vejle. Lektor dr. phil. P. BONDESEN, Naturhistorisk Museum, Århus, takkes for gennemlæsning af manuskriptet og for mange gode råd. Lærerstuderende CARL JOHAN JUNGE, Vejle, og lærer EMIL LÜTKEN, Give, takkes for lån af 1 foto, og endelig vil jeg gerne takke JØRGEN LAUERSEN, Århus, CARL JOHAN JUNGE og ERIK T. CHRISTENSEN, Vejle, for deres aldrig svigtende interesse for eftersøgning af Bjergvipstjerten.

SUMMARY IN ENGLISH

The Distribution of the Grey Wagtail (Motacilla cinerea) as a Breeding Bird in Denmark.

This publication describes a study on the distribution of the Grey Wagtail (*Motacilla cinerea*) in Denmark, carried out in the years 1965–1969, but covers also the distribution from the first breeding record of the species in 1923.

In the years 1965–1968 information from other ornithologists was collected along with my own studies, and in 1969 230 localities suitable for the Grey Wagtail were investigated. These 230 localities (mostly water-mills and fish-ponds) are shown in Fig. 1.

Distribution

Fig. 2 shows the distribution of the Grey Wagtail 1923–1939. The species was breeding in 6 localities before 1930.

Fig. 3 shows the breeding localities 1940–1959. Only few data are known and this is supposed to be due partly to the severe winters 1939–41 and partly to a lack of interest in the species among ornithologists.

Fig. 4 shows the breeding localities in 1960–1968. The increased number of data from this period is thought to be caused mainly by the intensive study started in 1965, but also because of a better communication between the ornithologists. The material is not sufficient to show any possible influence of the severe winter 1962–63 as done by SHARROCK (1969) in the English population.

Fig. 5 shows the result of the investigation in 1969. The number of breeding pairs counted by this investigation is 43, and single birds were seen on 20 localities, many of them probably breeding too.

It is not possible to establish the exact number of breeding pairs of the Grey Wagtail in Denmark, but according to the information obtained in 1969 it is probably in the order of 60–75 pairs.

During the investigation notes have been taken on the habitat selection, but this work has not yet been finished, and therefore this paper gives only little information on the item.

It seems very important for the Grey Wagtail that trees are present in the breeding grounds, and many localities are directly placed in wooded habitats. In literature it is often mentioned that the species prefers streams with rapidly running water, but this does not seem to be the case for many of the Danish Grey Wagtails, as the birds are often found in localities with ponds or at least some slowly running water.

The Grey Wagtail has shown a surprising adaptation to human activity and disturbance in the breeding grounds. Several old water-mills are now restaurants with a lot of disturbance but this does not seem to affect the birds, and they are often seen feeding in lawns, among the roses, on the top of roofs etc.

When comparing Figs. 2–5 it is clearly noticed that the geographical distribution in Denmark of the species has not changed much after the colonisation. It is strange that it has not yet been found breeding in Funen and on Zealand where apparently suitable localities are present. So far this cannot be explained, and only further investigations on the habitat selection might bring an answer.

LITTERATUR

- BARFOED, K., 1925: Bjergvipstjert (*Motacilla melanope* (PALLAS)) som dansk ynglefugl. – Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 19: 56–58.
- BÅGØE, J., et al 1893: Næstvedegnens Fugle. – Viborg.
- COLLIN, J., 1888: Bidrag til Kundskaben om Danmarks Fuglefauna. – København.
- HAFTORN, S.: Norges Fugler (in press).
- HELMS, O., 1912: Mindre Meddelelser indsendte til Redaktionen i 1910–12. – Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 6: 127–147.
- HØRRING, R., 1920: Fuglene ved de danske Fyr i 1919. 37. Aarsberetning om danske Fugle. – Vidensk. Medd. 72: 181–220.
- JENSEN, N. H., 1944: En Undersøgelse af Fuglelivet i Slivsvø. – Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 38: 57–75.
- JESPERSEN, P., 1941: Vinteren 1939–40's Indflydelse paa Bestanden af vore Ynglefugle. – Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 35: 66–78.
- JØRGENSEN, J., 1943: Bjergvipstjertens (*Motacilla cinerea* (TUNST.)) i Sydslesvig. – Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 37: 132–36.
- JØRGENSEN, O. H., 1967: Bjergvipstjert. – Feltornithologen 9: 130–31.
- , 1968: Bjergvipstjert. – Feltornithologen 10: 148–49.
- KJÆR, T., 1936: Bjergvipstjerten (*Motacilla cinerea*) i Aarhusegnen. – Flora og Fauna 42: 132–34.
- KRAMSHØJ, E. og N. Rosenberg, 1963: Træk af fuglelivet i grænseegnen sommeren 1962. – Feltornithologen 5: 144–47.

- LØPPENTHIN, B., 1967: Danske ynglefugle i fortid og nutid. – Odense.
- LÜTKEN, C. F., 1885: I. Jahresbericht (1883) über die ornithologischen Beobachtungsstationen in Dänemark. – Ornis 1: 82–147.
- MEINHARDT, H., 1935: Bjergvipstjerten (*Motacilla c. cinerea* (TUNST.)) paa Vejleegnen. – Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 29: 49–53.
- NOVRUP, L., 1940: Ynglende Bjergvipstjerter (*Motacilla cinerea*). – Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 34: 207.
- PEDERSEN, E. TORP, 1961: Nogle ændringer i Jyllands ynglefuglefauna gennem de sidste 50 år. – Flora og Fauna 67: 63–73.
- POULSEN, C. M., 1938: Silkeborgegnens Fugle. – Flora og Fauna 44: 53–76.
- , 1949: Optegnelser om sjældnere fugle. – Flora og Fauna 55: 113–115.
- PREUSS, N. O., 1966: Bjergvipstjert. – Feltornithologen 8: 26–27.
- RABØL, J., 1962: Bjergvipstjert. – Feltornithologen 4: 55–59.
- RASMUSSEN, S., 1933: Fortsatte Iagttagelser over Hadsund-egnens Fugle, 1922–32. – Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 27: 33–63.
- SALOMONSEN, F., 1930: Bidrag til Kundskaben om Sønderjyllands Fugle. – Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 24: 9–101.
- , 1963: Nordens Fugle i Farver, bd. 7. – København.
- SCHMIDT, H., 1938: Bjergvipstjert (*Motacilla cinerea*) ynglende ved Aabenraa. – Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 32: 174–75.
- SCHOUGÅRD, S. N.: Fuglene på Bryrupegnen (iagttagelser fra 1900 til 1920). – Danske Fugle bd. 1: 123–30.
- SHARROCK, J. T. R., 1969: Grey Wagtail passage and population fluctuations in 1965–67. – Bird Study: 17–34.
- SEIER, A. F. V., 1932: Bornholms Fugle. – Åkirkeby.
- SKOVGÅRD, P., 1941: Bjergvipstjerten (*Motacilla melanope*). – Danske Fugle bd. 4: 161–63.
- WINGE, H., 1890: Fuglene ved de danske Fyr i 1890, 8. årsberetning om danske fugle. – Vidsk. Medd. 52: 61–132.
- , 1907: Fuglene ved de danske Fyr i 1906. 24. årsberetning om danske fugle. – Vidsk. Medd. 69: 41–108.
- WITTRUP-JENSEN, C. J., 1941: Iagttagelser af Bjergvipstjerten (*Motacilla melanope*) ved Ynglested. – Danske Fugle bd. 4: 163–65.

Appendix 1: Bidragydere til undersøgelsen

Bjarne Bartel, Århus, Alice Bielefeldt, Allingåbro, N. C. H. Borberg, Nørresundby, Knud Bork, Esbjerg, Leif Brogård, Vejle, Leo Bøjlesen, Vejle, Erik T. Christensen, Vejle, Peter V. Christensen, København, E. & N. Damslund Christensen, Uddevalla, Arne Christoffersen, Vejle, Bjørn Christophersen, København, H. J. Degn, København, Jens Gregersen, Århus, Kaj Halberg, Århus, Kjeld Hansen, Silkeborg, Erik Hansen, København, Søren Højager, Århus, Steen Riisgård Jensen, Rødovre, Carsten Jonassen, Silkeborg, Else Juel, Århus, Carl Johan Junge, Vejle, Bent Jørgensen, Vejle, Ove Damgård Kristensen, Saunte, Arne H. Larsen, Ringsted, Jørgen Larsen, Næsby, Jørgen

Lauersen, Århus, Per Lotze, Hvidovre, Bent Søby Madsen, Fredericia, Regin Munck, Tinglev, Otto Nielsen, Birkerød, Åge Nielsen, Thorssø, Jørgen Winther Olsen, Risskov, Poul Carsten Pedersen, Fredericia, Arne Pedersen, Løgumkloster, R. Spurre Pedersen, Blovstrød, E. Torp Pedersen, Jelling, Torben Rasmussen, Århus, Axel Schäffer, København, Morten Sørensen, København, Jan Sørensen, Vejle, Torben Sørensen, Hasle, Eilif Sørensen, Ringe, Carsten Bach Sørensen, Silkeborg, Jens Erik Sørensen, Esbjerg, Hans Ulrik Skotte Møller, St. Hjælland, Jørgen Senstius, Nykøbing F, Thomas Thelle, Århus, J. H. Thiel, Rødovre, Peter Thomsen, Århus, C. J. Wittrup Jensen, Odder.

Manuskriptet modtaget 15. oktober 1969.

Forfatterens adresse: Lundingsgade 33, 406, Århus C.